

Pohjanmaan kuntien ja hyvinvointialueen alueellinen ehkäisevän päihdetyön ja lähisuhdeväkivallan ehkäisyn toimintasuunnitelma 2026-2029

Aluehallitus
1.6.2026, § 130

Österbottens välfärdsområde
Pohjanmaan hyvinvointialue

Sisällys

1.Johdanto

2.Ehkäisevä päihdetyö

- Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä (523/2015)
- Hyvinvointialueen ja kuntien yhteiset lakisääteiset tehtävät ehkäisevässä päihdetyössä
- Ehkäisevän päihdetyön perusteet
- Alueellinen tilannekuva päihdeiden käytöstä ja rahapelaamisesta

3.Lähisuhdeväkivallan ehkäisy

- Lait, direktiivit ja ehkäisevän työn ohjaus
- Hyvinvointialueen ja kuntien vastuu lähisuhdeväkivallan ehkäisyssä
- Alueellinen tilannekuva lähisuhdeväkivallasta

4.Rakenteet ja verkostot

- Ehkäisevän päihdetyön jälhisuhdeväkivallan johtovaltakunnallisesti
- Ehkäisevän työn rakenteet hyvinvointialueella
- Ehkäisevän päihdetyön rakenteet kunnissa
- Ehkäisevän työn verkostot Pohjanmaalla

5.Tavoitteet ja toimenpiteet 2026-2029

Liitteet

- Neljän tuulen topimintamalli
- Pohjanmaan kuntien ehkäisevän päihdetyön rakenteet
- Pohjanmaan hyvinvointialueen ja kuntien ehkäisevän päihdetyön johtamisen kypsyysanalyysin tulokset

1. Johdanto

Ehkäisevä työ on keskeinen osa terveyden, hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistämistä yksilöille, ryhmille ja koko yhteiskunnalle. Alkoholin, huumeiden, tupakan ja muiden nikotiinituotteiden sekä rahapelaamisen ja lähisuhdeväkivallan käyttö aiheuttaa merkittäviä terveydellisiä, sosiaalisia ja taloudellisia seurauksia. Nämä eivät vaikuta ainoastaan yksittäiseen henkilöön ja hänen läheisiinsä, vaan myös työkykyyn, tuottavuuteen sekä kuormittavat kuntien ja hyvinvointialueiden palveluja ja taloutta.

Kunnilla ja hyvinvointialueilla on lain mukaan velvollisuus järjestää ehkäisevää päihdetyötä ja torjua lähisuhdeväkivaltaa. Ehkäisevä työ on strateginen toimenpide riskien vähentämiseksi, haittojen ehkäisemiseksi ja pitkäjänteisten, kestävien ratkaisujen luomiseksi. Työ edellyttää yhteistyötä hyvinvointialueen, kuntien, kolmannen sektorin ja muiden paikallisten toimijoiden välillä.

Alueellisen ehkäisevän työn toimintasuunnitelma on laadittu yhteistyössä kuntien ja Pohjanmaan hyvinvointialueen kanssa. Suunnitelma perustuu Neljän tuulen malliin, joka yhdistää mielenterveyden edistämisen ehkäisevään työhön päihteiden, rahapelaamisen ja lähisuhdeväkivallan osalta. Tavoitteena on varmistaa pitkäjänteinen, näyttöön perustuva ja koordinoitu työ, joka kattaa kaikki ikäryhmät. Toimintasuunnitelma pohjautuu kansallisiin linjauksiin ja lainsäädäntöön.

Päihteiden käyttö, mielenterveyden ongelmat, lähisuhdeväkivalta ja peliongelmat liittyvät usein toisiinsa. Siksi tarvitaan kokonaisvaltainen näkökulma, jossa toimenpiteet sovitetaan yhteen ja vahvistavat toisiaan. Toimintasuunnitelma konkretisoi ajankohtaiset haasteet, rakenteet ja tavoitteet ehkäisevässä työssä Pohjanmaalla. Yhteisen alueellisen suunnitelman avulla luodaan edellytykset kestäville, resurssitehokkaille ja vaikuttaville toimenpiteille yksilö-, ryhmä- ja yhteiskuntatasolla.

Vuosittainen raportointi tavoitteiden toteutumisen edistymisestä tehdään hyvinvointisuunnitelman raportoinnin yhteydessä sekä kunnissa että hyvinvointialueella. Kunnat ja hyvinvointialue vastaavat toimeenpanosta ja työskentelevät tavoitteiden parissa omalla vastuualueellaan. Järjestöt ja muut toimijat tukevat työtä. Kunnat ja hyvinvointialue valitsevat itse, mitä indikaattoreita ne haluavat seurata. Alueellinen ehkäisevän työn suunnitelma päivitetään neljän vuoden välein.

"Yhdessä luomme turvallisemman ja hyvinvoivemman Pohjanmaan – koordinoitun, ehkäisevän työn avulla."

2. Ehkäisevä päihdetyö

Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä (523/2015)

- Päihdehaittojen ehkäisemiseksi ja vähentämiseksi tehtävää työtä ohjaa laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä (523/2015). Lain tavoitteena on edistää terveyden ja hyvinvoinnin tas-arvoa sekä varmistaa ehkäisevän päihdetyön edellytykset tukien hyvinvointialueita ja kuntia työn kehittämisessä ja toteuttamisessa.
- Lain piiriin kuuluu tupakkaja nikotiinituotteiden, alkoholin, huumausaineiden ja muiden päihtymiseen käytettävien aineiden, kuten lääkkeiden sekä rahapelaamisen aiheuttamien haittojen ehkäisy ja käytön vähentäminen.
- Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä (523/2015 5 §) määrittelee hyvinvointialueen tehtäväksi tukea alueensa kuntia ehkäisevän päihdetyön toteuttamisessa ja kehittämisessä sekä huolehtia ehkäisevän päihdetyön tehtävistä sosiaali- ja terveyspalveluissa. Kunnan tehtävänä on puolestaan huolehtia ehkäisevän päihdetyön tarpeen mukaisesta organisoinnista omassa toiminta-ympäristössä sekä nimetä ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin.
- Muut lait, jotka vaikuttavat päihteiden ehkäisevään työhön, ovat: **Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (612/2021), Terveyspalvelulaki (1326/2010), Sosiaalihuoltolaki (1301/2014), Tupakkalaki (549/2016) ja Rahapeliin sääntely arpajaislaissa (1047/2001).**

Hyvinvointialueen ja kuntien yhteiset lakisääteiset tehtävät ehkäisevässä päihdetyössä:

- Huomioida ehkäisevä päihdetyö osana hyvinvoinnin ja terveydenedistämisen kokonaisuutta sekä sitä koskevaa suunnittelua ja seurantaa
- Päihdeolojen seuranta alueittain ja väestöryhmittäin sekä niistä tiedottaminen
- Viestiä päihde- ja rahapelihaitoista ja niiden vähentämisestä yksilöille ja koko väestön tasoisesti
- Ehkäisevän päihdetyön osaamisen lisääminen ja tukeminen kaikissa kunnan ja hyvinvointialueen tehtävissä
- Ehkäisevän päihdetyön toimien esittäminen ja edistäminen eri hallinnonaloilla
- Toimien sovittaminen yhteen kunnan, hyvinvointialueen ja muiden toimijoiden kanssa
- Edistää asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia ehkäisevän päihdetyön näkökulmasta

Ehkäisevän päihdetyön perusteet

- **Vahvistetaan** päihteiden ja tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttöön sekä rahapelaamiseen vaikuttavia **suojaavia tekijöitä sekä poistetaan tai vähennetään riskitekijöiden vaikutusta.**
- **Vaikutetaan** päihteisiin, tupakka- ja nikotiinituotteisiin ja rahapelaamiseen liittyviin **tietoihin ja asenteisiin** sekä riippuvuusongelmia kokevien ihmisten perusoikeuksien toteutumiseen.
- **Ehkäistään ja vähennetään** alkoholin, tupakka- ja nikotiinituotteiden, huumausaineiden sekä päihtymiseen käytettävien lääkkeiden käyttöä ja rahapelaamista sekä niistä aiheutuvia terveydellisiä, sosiaalisia ja taloudellisia haittoja yksilöille, yhteisöille ja yhteiskunnalle.

Suojaavia tekijöitä ovat esimerkiksi:

- Turvallinen ja kannustava koti- ja kasvuympäristö
- Kasvua ja kehitystä tukeva varhaiskasvatus ja perusopetus
- Hyvät tunne- ja vuorovaikutustaidot
- Turvalliset ja luottamukselliset sosiaaliset suhteet lähiyhteisöissä
- Vallitseva päihteisiin ja muihin riippuvuuksiin liittyvä kulttuuri, eli päihde-, tupakka- ja nikotiini- sekä rahapelihaittoja ehkäisevät ja stigmaa purkavat asenteet
- Päihteiden, tupakka- ja nikotiinituotteiden tai rahapelien vaikea saatavuus (esim. tiukka ikärajakontrolli)

Riskitekijöitä ovat esimerkiksi:

- Kasvuympäristön monimuotoiset ongelmat, kuten väkivalta ja laiminlyönnit sekä turvattomuus ja osattomuus
- Toimeentulon tai työllistymisen ongelmat
- Yksinäisyys, heikot sosiaaliset suhteet, sairastuminen
- Vallitseva päihteisiin ja muihin riippuvuutta aiheuttaviin toimintoihin myönteisesti suhtautuva kulttuuri päihteiden
- Tupakka- ja nikotiinituotteiden tai rahapelien helppo saatavuus (esim. ikärajakontrollin heikkous)

Alueellinen tilannekuva päihteiden käytöstä ja rahapelaamisesta

- Alueellinen tilannekuva päihteiden käytöstä ja rahapelaamisesta tarjoaa kokonais kuvan Pohjanmaan nykytilanteesta ja siitä, miten alue sijoittuu valtakunnalliseen kehitykseen. Tilannekuva perustuu keskeisiin indikaattoreihin, jotka kuvaavat sosiaalista ja taloudellista haavoittuvuutta, mielenterveyttä, rikollisuutta sekä päihteisiin ja rahapelaamiseen liittyvää hoito- ja tuentarvetta.
- Seuraamalla näiden indikaattorien kehitystä hyvinvointialue ja kunnat voivat tunnistaa varhain riskejä, trendejä ja kohderyhmiä, jotka tarvitsevat suunnattuja ennaltaehkäiseviä toimia. Tilannekuva muodostaa siten perustan pitkäjänteiselle, tietoperustaiselle ja koordinoitulle ehkäisevälle työlle.

Seurattavat indikaattorit -Päihdehaittoja ennakoivat tekijät

Indikaattori	Pohjanmaan hyvinvointialue	Koko maa
Asunnottomat yksin asuvat / 1000 asukasta, ind.483, v. 2024 (2023)	0,6 (0,5)	0,7 (0,6)
On kiusattu koulussa vähintään kerran viikossa, % 4. ja 5. luokan oppilaista, ind.4834 , v.2025 (2023)	7 (7)	9 (9)
On kiusattu koulussa vähintään kerran viikossa, % 8. ja 9. luokan oppilaista, ind.1514 , v.2025 (2023)	7 (8)	8 (8)
Kodin ulkopuolelle sijoitetut 0–17-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä, ind.191, v. 2024 (2023)	0,9 (0,8)	1,6 (1,6)
Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17–24-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä, ind.3219, v. 2023 (2022)	6,6 (7,1)	8,2 (8,3)
Toimeentulotukea saaneissa kotitalouksissa asuvat henkilöt, % asukkaista, ind.493, v. 2024 (2023)	4,4 (4,8)	6,7 (6,9)
Toimeentulotukea saaneet 18 - 24-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä, ind.405, v. 2024 (2023)	7,2 (8,1)	13,2 (14,0)
Työttömät, % työvoimasta, ind.181, v. 2024 (2023)	6,5 (5,8)	10,8 (9,8)
Pitkäaikaistyöttömät, % työttömistä v. 2023	25 (24,3)	33,6 (34,1)
Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25 –64 vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä, ind.306, v. 2024 (2023)	4,9 (5,0)	5,8 (6,0)
Psyykkisesti merkittävästi kuormittuneiden osuus (%), 20 - 64-vuotiaat, ind.326, v. 2024 (2023)	15,1 (20,0)	19,8 (19,3)
Psyykkisesti merkittävästi kuormittuneiden osuus (%), 65 vuotta täyttäneet, ind.4356, v. 2024 (2022)	8,4 (8,7)	9,7 (9,7)

Seurattavat indikaattorit -Päihdeiden käytön vaikutus hyvinvointiin

Indikaattori	Pohjanmaan hyvinvointialue	Koko maa
Poliisin tietoon tulleet henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset/1000 asukasta, ind. 3113, v.2024 (2023)	5,5 (5,7)	8,1 (7,8)
Poliisin tietoon tulleet rattijuopumustapaukset/1000 asukasta, ind. 3089, v.2024 (2023)	2,5 (2,6)	2,8 (2,8)
Poliisin tietoon tulleet huumausainerikokset / 1 000 asukasta, ind.3093, v.2024 (2023)	4,0 (4,3)	4,8 (4,8)
Alkoholikuolemat, menetetyt elinvuodet (PYLL) ikävälillä 25–80 vuotta, ind.3963, v.2023 (2022)	141 (212)	233 (250)
Päihteiden vuoksi sairaaloiden ja terveyskeskusten vuodeosastoilla hoidetut potilaat / 1000 asukasta, ind.1278, v.2023 (2023)	2,3 (1,9)	2,2 (2,4)
Päihteiden vuoksi sairaaloiden ja terveyskeskusten vuodeosastoilla hoidossa olleet 15-24 v. / 1000 vastaavan ikäistä, ind.750, v.2024 (2023)	2,2 (2,1)	1,9 (2,2)
Päihteiden vuoksi sairaaloiden ja terveyskeskusten vuodeosastoilla hoidossa olleet 25-64 v. / 1000 vastaavan ikäistä, ind.713, v.2024 (2023)	3,3 (2,5)	2,9 (3,3)
Päihdesairauksien vuodeosastohoitojaksot 65 vuotta täyttäneillä / 1000 vastaavan ikäistä, ind.3561, v.2024 (2023)	2,4 (2,2)	3,4 (3,5)
C-hepatiitti-infektioita (kaikki tartuntatavat yhteensä) /100 000, ind.3172, v.2024 (2023)	15,1 (13,5)	19 (20,1)
Päihdekuntoutujien asumispalvelujen nettokäyttökustannukset, euroa / asukas, ind.5741, v.2024 (2022)	7,1 (0,4)	8,8 (11,1)

Lasten ja nuorten päihteiden käyttö ja rahapelaaminen

Tupakka, sähkötupakka ja nuuskan käyttö

- Pohjanmaalla nikotiinituotteiden päivittäinen käyttö on korkeampaa kuin valtakunnallinen keskiarvo ja on lisääntynyt edelliseen mittaukseen verrattuna, erityisesti 4.–5. luokan oppilaiden, yläkoululaisten sekä ammatillisten oppilaitosten opiskelijoiden keskuudessa.
- Ammatilliset oppilaitokset erottuvat suurimpana ongelma-alueena, ja nuuska on yleisimmin käytetty tuote.
- Tupakointi vähenee ja on nyt valtakunnallista tasoa vastaava, mikä on myönteinen kehitys. Sen sijaan sähkösavukkeiden käyttö lisääntyy yläkouluissa, vaikka se valtakunnallisesti vähenee. Ammatillisissa oppilaitoksissa sähkösavukkeiden käyttö on kuitenkin alhaisempaa kuin valtakunnassa, mikä on vahvuus, jota voidaan hyödyntää jatkossa.
- Kaiken kaikkiaan Pohjanmaa sijoittuu useiden indikaattorien osalta korkeammalle tasolle kuin valtakunta, mikä korostaa kohdennettujen toimenpiteiden tarvetta kouluympäristöissä sekä varhaisen ennaltaehkäisevän työn merkitystä.

Seurattavat indikaattorit –Lapset ja nuoret

Indikaattori	Pohjanmaan hyvinvointialue	Koko maa
TUPAKKA JA SÄHKÖTUPAKAT		
On käyttänyt tupakkaa, sähkötupakkaa, nuuskaa tai nikotiinipusseja vähintään kerran, % 4.–5. luokan oppilaista , ind. 4823, v.2025, (2023)	6 (5)	5 (5)
Käyttää sähkötupakkaa päivittäin, % 8.–9. luokan oppilaista , ind. 4733, v.2025 (2023)	6 (5)	5 (7)
Polttaa päivittäin, % 8.–9. luokan oppilaista , ind. 288, v.2025 (2023)	2 (4)	2 (5)
Käyttää päivittäin tupakkaa, sähkötupakkaa, nuuskaa tai nikotiinipusseja, % 8.–9. luokan oppilaista , ind. 4730, v.2025 (2023)	15 (12)	10 (11)
Käyttää sähkötupakkaa päivittäin, % lukion 1.–2. vuosikurssin oppilaista , ind. 4735, v.2025 (2023)	2 (2)	2 (3)
Polttaa päivittäin, % lukion 1.–2. vuosikurssin oppilaista , ind. 3921, v.2025 (2023)	1 (2)	1 (2)
Käyttää päivittäin tupakkaa, sähkötupakkaa, nuuskaa tai nikotiinipusseja, % lukion 1.–2. vuosikurssin oppilaista , ind. 4732, v.2025 (2023)	11 (8)	8 (7)
Käyttää sähkötupakkaa päivittäin, % ammattillisen oppilaitoksen 1.–2. vuosikurssin oppilaista , ind. 4734, v.2025 (2023)	4 (5)	7 (6)
Polttaa päivittäin, % ammattillisen oppilaitoksen 1.–2. vuosikurssin oppilaista , ind. 3936, v.2025 (2023)	6 (10)	6 (14)
Käyttää päivittäin tupakkaa, sähkötupakkaa, nuuskaa tai nikotiinipusseja, % ammattillisen oppilaitoksen 1.–2. vuosikurssin oppilaista , ind. 4731, v.2025 (2023)	33 (30)	27 (26)
NUUSKA		
Käyttää nuuskaa päivittäin, % 8.–9. luokan oppilaista , ind. 335, v.2025 (2023)	6 (7)	2 (4)
Käyttää nuuskaa päivittäin, % lukion 1.–2. vuosikurssin oppilaista , ind. 344, v.2025 (2023)	4 (4)	1 (2)
Käyttää nuuskaa päivittäin, % ammattillisen oppilaitoksen 1.–2. vuosikurssin oppilaista , ind. 353, v.2025 (2023)	19 (22)	6 (13)

Alkoholi, huumeet ja rahapelaaminen

- Nuorten osuus, jotka ilmoittavat olevansa selvästi päihtyneitä vähintään kerran kuukaudessa, on Pohjanmaalla korkeampi kuin valtakunnassa ja osoittaa kasvavaa trendiä ammatillisissa oppilaitoksissa, mikä muodostaa selkeän riskialueen.
- Huumeiden käyttö on kauttaaltaan alhaisempaa kuin valtakunnallinen taso ja jatkaa laskuaan, mutta etumatka kaventuu jonkin verran lukioissa ja ammatillisissa oppilaitoksissa.
- Rahapelaaminen yläkoulussa ja lukiossa on valtakunnallista tasoa vastaava, kun taas ammatillisissa oppilaitoksissa havaitaan hieman myönteisempi kehitys.
- On ensiarvoisen tärkeää, että alkoholin käyttöön kohdistuvat toimet priorisoidaan ammatillisissa oppilaitoksissa, että huumeiden käytön ehkäisevä työ säilytetään sekä että rahapelaamista lukioissa seurataan edelleen.

Seurattavat indikaattorit –Lapset ja nuoret

Indikaattorit	Pohjanmaan hyvinvointialue	Koko maa
ALKOHOLI		
Humalassa vähintään kerran kuukaudessa, % 8.–9. luokan oppilaista , ind. 289, v.2025 (2023)	8 (11)	7 (9)
Humalassa vähintään kerran kuukaudessa, % lukion 1.–2. vuosikurssin oppilaista , ind. 3920, v.2025 (2023)	14 (16)	12 (15)
Humalassa vähintään kerran kuukaudessa, % ammattillisen oppilaitoksen 1.–2. vuosikurssin oppilaista , ind. 3935, v.2025 (2023)	21 (20)	17 (22)
HUUMEET		
Kokeillut kannabista vähintään kaksi kertaa, % 8.–9. luokan oppilaista , ind. 488, v.2025 (2023)	2 (4)	4 (5)
Kokeillut kannabista vähintään kaksi kertaa, % lukion 1.–2. vuosikurssin oppilaista , ind. 489, v.2025 (2023)	2 (4)	5 (7)
Kokeillut kannabista vähintään kaksi kertaa, % ammattillisen oppilaitoksen 1.–2. vuosikurssin oppilaista , ind. 490, v.2025 (2023)	5 (6)	9 (11)
Kokeillut laittomia huumeita vähintään kerran, % 8.–9. luokan oppilaista , ind. 290, v.2025 (2023)	4 (6)	6 (8)
Kokeillut laittomia huumeita vähintään kerran, % lukion 1.–2. vuosikurssin oppilaista , ind. 3922, v.2025 (2023)	5 (7)	9 (12)
Kokeillut laittomia huumeita vähintään kerran, % ammattillisen oppilaitoksen 1.–2. vuosikurssin oppilaista , ind. 3937, v.2025 (2023)	8 (10)	14 (17)
RAHAPELAAMINEN		
Pelaa rahapelejä viikottain, % 8.–9. luokan oppilaista , ind. 3146, v.2025 (2023)	6 (7)	6 (5)
Pelaa rahapelejä viikottain, % lukion 1.–2. vuosikurssin oppilaista , ind. 3151, v.2025 (2023)	4 (3)	4 (3)
Pelaa rahapelejä viikoittain, % ammattillisen oppilaitoksen 1.–2. vuosikurssin oppilaista , ind. 3156, v.2025 (2023)	5 (7)	6 (7)

Päihteiden saatavuus

- Alaikäisten savukkeiden ostaminen on yläkoulussa ja lukiossa vähäisempää kuin valtakunnallinen taso, mutta ylittää ammatillisissa oppilaitoksissa.
- Alaikäisten alkoholin ostaminen kaupoista tai anniskelupaikoista on yläkoulussa ja lukiossa vähäisempää kuin valtakunnallinen taso, mutta on kääntynyt nousuun ammatillisissa oppilaitoksissa, joissa Pohjanmaa on nyt valtakunnallista tasoa korkeammalla.
- Koettu huumeiden saatavuus on kauttaaltaan alhaisempi kuin valtakunnallinen taso, vaikka nuorten osuus, joka kokee saatavuuden korkeaksi, on merkittävä kaikilla vuosiluokilla.
- Kaiken kaikkiaan alkoholi- ja tupakkavalvonta sekä kouluperusteiset toimenpiteet tulisi priorisoida ammatillisissa oppilaitoksissa, samalla kun toimivat käytännöt yläkouluissa ja lukioissa säilytetään.

Seurantaindikaattorit –Päihteiden saatavuus

Indikaattorit	Pohjanmaan hyvinvointialue	Koko maa
SAVUKEOSTOT		
Alaikäisten savukeostot vähittäismyynnistä, % 8. ja 9. luokan oppilaista , ind. 4876, v. 2023	6	7
Alaikäisten savukeostot vähittäismyynnistä, % ammattillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, ind.4878, v. 2023	13	12
Alaikäisten savukeostot vähittäismyynnistä, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, ind.4877, v. 2023	6	7
ALKOHOLIN OSTOT		
Alaikäisten alkoholin ostot vähittäismyynnistä tai anniskelupaista, % 8. ja 9. luokan oppilaista , ind.4879, v. 2025 (2023)	8 (13)	9 (14)
Alaikäisten alkoholin ostot vähittäismyynnistä tai anniskelupaista, % ammattillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, ind.4881, v. 2025 (2023)	16 (12)	13 (18)
Alaikäisten alkoholin ostot vähittäismyynnistä tai anniskelupaista, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, ind.4880, v. 2025 (2023)	8 (11)	9 (12)
HELPPO HANKKIA HUUMEITA		
Omalla paikkakunnalla helppo hankkia huumeita , % 8. ja 9. luokan oppilaista , ind.4882, v. 2023	44	53
Omalla paikkakunnalla helppo hankkia huumeita , % ammattillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, ind.4884, v. 2023	53	63
Omalla paikkakunnalla helppo hankkia huumeita , % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, ind.4883, v. 2023	50	60

Työikäisten päihteiden käyttö ja rahapelaaminen

Yhteenveto

- Pohjanmaa osoittaa valtakunnallista tasoa myönteisemmän tilanteen alkoholin kulutuksen, rahapelaamisen ja kannabiksen käytön osalta. Tupakointi vähenee nopeammin kuin valtakunnallisesti.
- Sen sijaan nikotiinituotteiden päivittäinen käyttö, erityisesti nuuskan ja nikotiinipussien, on edelleen korkeampaa kuin valtakunnallinen keskiarvo.
- Lisäksi raskaudenaikaisen tupakoinnin ja ongelmapelaamisen indikaattorit osoittavat kielteistä kehitystä verrattuna valtakunnalliseen tasoon.
- Ennaltaehkäisevässä työssä tulisi siksi priorisoida toimenpiteet raskaudenaikaisen tupakoinnin, päivittäisen nikotiinin käytön ja ongelmapelaamisen vähentämiseksi, samalla kun alkoholiin ja huumeisiin liittyvät onnistuneet strategiat säilytetään ja vahvistetaan.

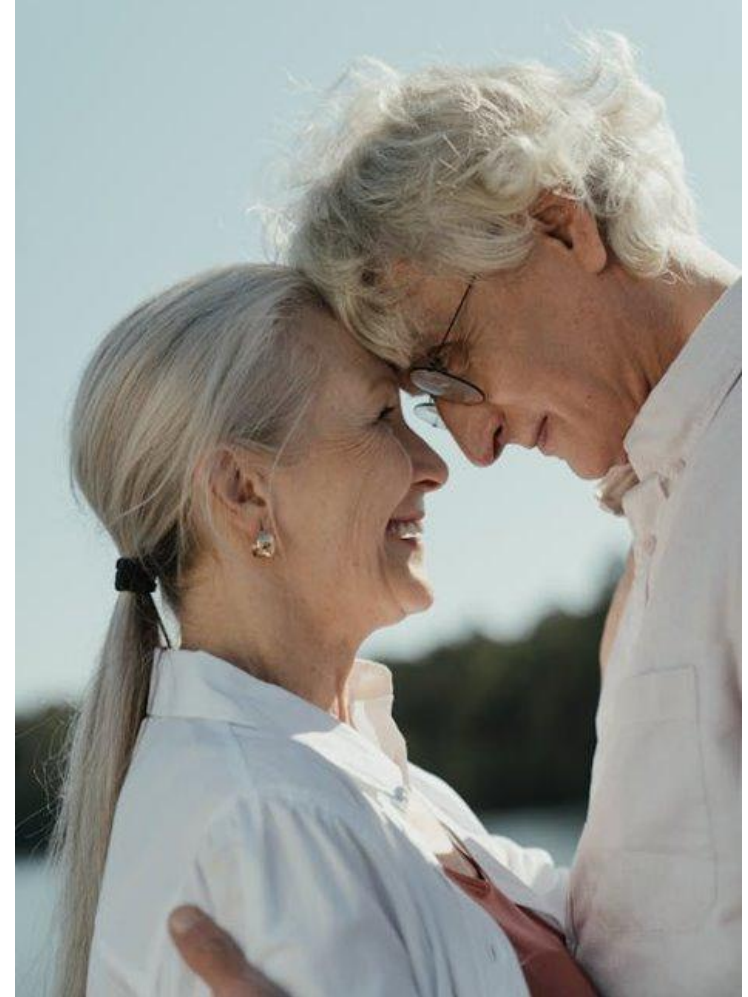

Seurattavat indikaattorit –Työikäiset

Indikaattori	Pohjanmaan hyvinvointialue	Koko maa
ALKOHOLI		
Alkoholia humalahakuisesti käyttäneiden osuus (AUDIT-1f) (%), 20–64-vuotiaat, ind. 4419, v.2024 (v.2022)	6,5 (9,9)	9,8 (10,6)
Alkoholia liikaa käyttävien osuus (AUDIT-C) (%), 20–64-vuotiaat, ind. 4412, v.2024 (v.2022)	19 (25,9)	27,9 (29,0)
TUPAKKATUOTTEET		
Päivittäin tupakoivien osuus (%), 20–64-vuotiaat, ind. 4405, v.2024 (v.2022)	8,6 (10,1)	10,2 (11,3)
Päivittäin tupakka- tai nikotiinituotteita käyttävien osuus (%), 20–64-vuotiaat, ind. 4996, v.2024 (v.2022)	18,3 (19,4)	17,3 (16,1)
Raskauden ensimmäisen kolmanneksen jälkeen tupakoineet, % kaikista synnyttäjistä, ind. 3070, v.2024 (v.2023)	3,1 (2,4)	2,7 (3,0)
Raskauden aikana tupakoineet, % kaikista synnyttäjistä, ind. 3069, v.2024 (v.2023)	5,5 (4,7)	6,3 (7,1)
NUUSKA		
Päivittäin nuuskaavien osuus(%), 20–64-vuotiaat, ind. 3983, v.2024 (v.2022)	5,3 (8,3)	2,5 (3,7)
HUUMEET		
Kannabista viimeisen 12 kuukauden aikana käyttäneiden osuus (%), 20–64-vuotiaat, ind. 4551, v.2024 (v.2022)	2,0 (1,9)	4,9 (5,1)
RAHAPELAAMINEN		
Rahapelaaminen vähintään kerran viikossa viimeisen 12 kuukauden aikana (%), 20–64-vuotiaat, ind. 3270, v.2024 (v.2022)	13,9 (16,5)	19,7 (21,8)
Rahapelaaminen aiheuttanut ongelmia viimeisen 12 kuukauden aikana (%), ind. 3276, v.2024 (v.2022)	2,9 (2,2)	3,7 (3,9)

Ikääntyneiden päihteiden käyttö ja rahapelaaminen

Yhteenveto

- Pohjanmaa osoittaa selvästi valtakunnallista tasoa myönteisemmän tilanteen ikääntyneiden alkoholikulutuksen osalta, myös alkoholikuolleisuutta tarkasteltaessa.
- Päivittäinen tupakointi on edelleen vähäisempää kuin valtakunnallinen taso, mutta Pohjanmaalla havaittava noususuunta kaventaa eroa.
- Rahapelaaminen on harvinaisempaa kuin valtakunnassa, ja kehitys on myönteistä 75 vuotta täyttäneiden ryhmässä.
- Ennaltaehkäisevässä työssä tulisi siksi priorisoida tupakoinnin lopettamisen tukeminen 65 vuotta täyttäneille, samalla kun alkoholin riskikäyttöön kohdistuvat toimet säilytetään ja vahvistetaan. Rahapelaamista tulee seurata myönteisen kehityksen varmistamiseksi.
- Pohjanmaalla lakisääteisten ikääntyneiden palvelujen asiakkaista suurempi osuus kokee yksinäisyyttä verrattuna koko maan tasoon.

Seurattavat indikaattorit –Seniorit 65v.+

Indikaattorit	Pohjanmaan hyvinvointialue	Koko maa
ALKOHOLI		
Alkoholia liikaa käyttävien osuus (AUDIT-C), % 65 vuotta täyttäneet, ind.4413, v. 2024 (2022)	24,6 (24,0)	35,3 (32)
Alkoholia humalahakuisesti käyttävien osuus (AUDIT-1f)% 65 vuotta täyttäneet, ind. 4420, v.2024 (2022)	4,7 (4,0)	5,7 (4,8)
Alkoholia liikaa käyttävien osuus (AUDIT-C), % 75 vuotta täyttäneet, ind.4414, v.2024 (2022)	14,1 (16,2)	23,4 (19,6)
Alkoholia humalahakuisesti käyttävien osuus (AUDIT-1f)% 75 vuotta täyttäneet, ind. 4421, v.2024 (2022)	1,1 (3,2)	2,7 (2,8)
Alkoholikuolleisuus 65 vuotta täyttäneillä / 100 000 vastaavan ikäistä, ind.5124, v.2024 (2023)	30,7 (40,5)	59,2 (66,4)
TUPAKKATUOTTEET		
Päivittäin tupakoivien osuus, % 65 vuotta täyttäneet, ind.4406, v.2024 (2022)	5,8 (4,8)	6,5 (6,2)
Päivittäin tupakoivien osuus, % 75 vuotta täyttäneet, ind.4407, v.2024 (2022)	2,7 (2,3)	3,2 (3,0)
RAHAPELAAMINEN		
Rahapelaaminen vähintään kerran viikossa 12 viime kuukauden aikana, % 65 vuotta täyttäneet, ind.3271, v.2024 (2022)	23,5 (24)	27,4 (28,1)
Rahapelaaminen vähintään kerran viikossa 12 viime kuukauden aikana, % 75 vuotta täyttäneet, ind.3271, v.2024 (2022)	17 (18,3)	20,8 (21,0)

3. Lähisuhdeväkivallan ehkäisy

Lähisuhdeväkivalta on laaja yhteiskunnallinen ongelma

- Lähisuhdeväkivallan ehkäisevä työ edistää yksilöiden, perheiden ja yhteisöjen hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta. Lähisuhdeväkivalta aiheuttaa merkittäviä fyysisiä, psyykkisiä, sosiaalisia ja taloudellisia haittoja paitsi väkivaltaa kokeneille myös lapsille ja muille läheisille. Seuraukset ovat usein pitkäkestoisia ja vaikuttavat turvallisuuden tunteeseen, osallisuuteen ja elämänlaatuun.
- Suomessa poliisille ilmoitettiin noin 13 000 lähisuhdeväkivaltatapausta vuonna 2024, mikä on noin 2 prosentin lisäys edellisvuoteen verrattuna. Tapaukset koskivat noin 12 500 uhria, joista noin 9 500 oli aikuisia ja 3 000 alaikäisiä. Alaikäisistä uhreista 51 % oli tyttöjä, ja aikuisista uhreista 74 % naisia. Epäillyistä tekijöistä noin 75 % oli miehiä.
- Arvioiden mukaan vain noin 10 % lähisuhdeväkivallasta tulee viranomaisten tietoon, mikä osoittaa laajan piilorikollisuuden ja selkeän tarpeen ehkäisevälle työlle ja varhaiselle tunnistamiselle.
- Lähisuhdeväkivalta on merkittävä kansanterveys- ja yhteiskunnallinen ongelma. Parisuhdeväkivalta aiheuttaa terveydenhuollossa suoria lisäkustannuksia arvioilta noin 150 miljoonaa euroa vuodessa.
- Väkivaltaa kokeneet henkilöt käyttävät sosiaali- ja terveystalvveluja huomattavasti enemmän kuin väestö keskimäärin, ja heidän terveydenhuoltokustannuksensa ovat yli kaksinkertaiset. Lähisuhdeväkivalta vaikuttaa siten sekä yksilöiden terveyteen että yhteiskunnan voimavarojen käyttöön.

Väkivallan ilmenemismuodot

- Lähisuhdeväkivalta tarkoittaa tekoja, jotka kohdistuvat nykyiseen tai entiseen kumppaniin, lapseen, läheiseen sukulaiseen tai muuhun läheisessä suhteessa olevaan henkilöön. Väkivaltaa voi esiintyä kaikentyyppisissä ihmissuhteissa, ja se voi ilmetä eri muodoissa, kuten fyysisenä, psyykkisenä, seksuaalisena, taloudellisena ja digitaalisena väkivaltana sekä laiminlyöntinä.
- Väkivalta kehittyy usein vähitellen ja kärjistyy ajan myötä, ja sen tarkoituksena on usein vallan ja kontrollin käyttäminen väkivaltaa kokenutta henkilöä kohtaan.
- Tietyillä ryhmillä on muita suurempi riski joutua väkivallan kohteeksi tai jäädä vaille huomiota, erityisesti lapsilla, ikääntyneillä henkilöillä ja henkilöillä, joilla on toimintarajoite. Toimintarajoitteiset henkilöt kokevat lähisuhdeväkivaltaa useammin kuin muu väestö, ja väkivaltakokemukset ovat usein pitkäkestoisia. Myös ikääntyneisiin kohdistuva väkivalta on yleisempää kuin yleisesti ajatellaan ja jää usein piiloon häpeän, riippuvuussuhteiden sekä pelon vuoksi menettää hoiva tai asunto.
- Yhteisiä riskitekijöitä ovat muun muassa riippuvuus läheisistä tai hoidosta, sairaus tai toimintarajoite, päihteiden käyttö lähipiirissä, omaisten kuormittuminen sekä taloudellinen tai asumiseen liittyvä riippuvuus. Monikielisillä ja monikulttuurisilla alueilla kielelliset ja tiedolliset esteet voivat lisäksi vaikeuttaa avun hakemista.

Lait, direktiivit ja ohjaus

Suomessa lähisuhdeväkivallan ehkäisevää työtä ohjaavat kansainväliset yleissopimukset, EU-direktiivit ja kansallinen lainsäädäntö. Nämä säädökset velvoittavat viranomaisia ehkäisemään väkivaltaa, suojelemaan uhreja ja yhteensovittamaan toimenpiteitä.

Istanbulin yleissopimus (ratifioitu vuonna 2015) on keskeinen ja edellyttää järjestelmällistä työtä väkivallan ehkäisemiseksi, uhrien suojelemiseksi ja viranomaisyhteistyön vahvistamiseksi. Yhdistyneiden kansakuntien lapsen oikeuksien yleissopimus (SopS 59–60/1991) ja Lanzaroten yleissopimus (SopS 87–88/2011) asettavat vaatimuksia lasten suojelemiseksi väkivallalta ja seksuaaliselta hyväksikäytöltä. EU:n direktiivi (EU) 2024/1385 vahvistaa vaatimuksia väkivallan uhrien tunnistamisesta, tukemisesta, oikeusprosesseista ja suojelusta lähisuhdeväkivallan yhteydessä.

Rikoslaki (39/1889) kriminalisoi kaikenlaisen väkivallan, kun taas lastensuojelulaki (417/2007) turvaa lasten suojelun. Laki lähestymiskiellosta (898/1998) mahdollistaa uhkien, häirinnän ja väkivallan ennaltaehkäisyn rajoittavien toimenpiteiden avulla. Lisäksi lainsäädäntö ohjaa sosiaali- ja terveydenhuollon vastuuta ehkäistä haittoja ja edistää hyvinvointia, turvaa lasten oikeuksia hoidossa ja koulutuksessa sekä varmistaa pääsyn turvakotipalveluihin ja väkivaltarikosten yhteensovitettuihin selvityksiin.

Kunnilla on lakisääteinen vastuu edistää asukkaidensa hyvinvointia ja turvallisuutta. Lähisuhdeväkivallan ehkäisevä työ on osa tätä vastuuta, ja se sisältää muun muassa väkivaltaa ehkäisevien näkökulmien integroimisen hyvinvointisuunnitteluun, varhaisen tunnistamisen vahvistamisen sekä sen varmistamisen, että varhaiskasvatuksen, koulujen sekä nuoriso- ja vapaa-ajan toiminnan henkilöstöllä on riittävä osaaminen. Kunnilla on myös keskeinen rooli asukkaiden tiedottamisessa sekä yhteistyössä hyvinvointialueen ja kolmannen sektorin kanssa.

Esimerkkejä keskeisestä lainsäädännöstä ovat terveydenhuoltolaki (1326/2010), sosiaalihuoltolaki (1301/2014), laki oppilas- ja opiskelijahuollosta (1287/2013), varhaiskasvatuslaki (540/2018) sekä laki turvakotipalvelujen tuottajille maksettavasta valtion korvauksesta (1354/2014) ja laki lasten seksuaali- ja pahoinpitelyrikosten selvittämisestä (1009/2008).

Hyvinvointialueen ja kuntien vastuulähisuhdeväkivallan ehkäisyssä

- Hyvinvointialueilla ja kunnilla on lakisääteinen vastuu edistää hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta sekä ehkäistä lähisuhdeväkivaltaa.
- Työ tulee järjestää selkeiden rakenteiden avulla. Hyvinvointialueen on nimettävä lähisuhdeväkivallan ehkäisyn koordinaattori tai vastaava toiminto ja perustettava poikkihallinnollisia työryhmiä. Vastuunjako tulee olla johdon hyväksymä ja integroituna hyvinvointistrategioihin ja turvallisuussuunnitelmiin.
- Työlle on laadittava kirjallinen suunnitelma, joka kattaa ennaltaehkäisevät toimet, varhaisen tunnistamisen, akuutti toimenpiteet ja seurannan. Yhtenäiset toimintamallit väkivallan tunnistamiseen ja käsittelyyn tulee ottaa käyttöön kaikissa keskeisissä palveluissa, kuten sosiaali- ja terveyshuollossa, kouluissa ja varhaiskasvatuksessa.
- Hyvinvointialueet ja kunnat vastaavat siitä, että henkilöstöllä on riittävä osaaminen. Tämä tarkoittaa jatkuvaa koulutusta väkivallan tunnistamisesta, uhrien kohtaamisesta ja yhteistyöstä muiden toimijoiden kanssa. Koulutuksen tulee olla systemaattista ja säännöllistä.
- Palvelujen tulee olla tasapuolisesti saataville kaikille kohderyhmille, mukana lukien lapset, aikuiset, ikääntyneet ja henkilöt, joilla on toimintarajoitteita. Turvakotipalvelujen tulee olla maksuttomia ja saatavilla ympäri vuorokauden.
- Työtä tulee seurata indikaattoreiden ja tilastojen avulla.

Alueellinen tilannekuva lähisuhdeväkivallasta

Lapset ja nuoret

Yhteenveto

- Oppilaiden keskuudessa kiusaaminen on samalla tasolla tai alle maan keskiarvon, mutta aikuisten kiusaaminen koulussa on lisääntynyt ja muodostaa riskialueen. Syrjintä on vähentynyt lukiossa ja ammatillisissa oppilaitoksissa, mutta on edelleen korkeammalla tasolla kuin maassa keskimäärin.
- Seksuaalinen häirintä ja väkivalta ovat vähentyneet koulussa ja toisella asteella ja ovat alle maan keskiarvon, mutta alakoulu erottuu useammilla ilmoituksilla seksuaalista kommenteista ja koskettelusta.
- Sanallinen loukkaaminen ja nöyryytys ovat vähentyneet, mutta ovat edelleen korkeammalla tasolla kuin maassa keskimäärin. Väkivallan uhka on vähentynyt, kun taas fyysinen väkivalta vanhemmilta säilyy ongelmana.
- On erittäin tärkeää, että koulukiusaamisen torjuntaa priorisoidaan, että seksuaalisen hyväksikäytön ennaltaehkäisevää työtä vahvistetaan jo alakoulussa, sekä että perheille suunnattua tukea psyykkisen ja fyysiseen väkivallan vähentämiseksi ylläpidetään ja kehitetään.

Seurattavat indikaattorit –Lapset ja nuoret

Indikaattori	Pohjanmaan hyvinvointialue	Koko maa
KIUSAAMINEN		
Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa, % 4. ja 5. luokan oppilaista. ind.4834, 2025 (2023).	7 (7)	9 (9)
Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa, % 8. ja 9. luokan oppilaista. ind.1514, 2025 (2023).	7 (8)	8 (8)
Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista. ind.3913, 2025 (2023).	2 (2)	2 (2)
Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa, % ammattillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, ind. 3928, 2025 (2023).	4 (4)	4 (4)
Kokenut syrjintää koulussa tai vapaa-ajalla, % 8. ja 9. luokan oppilaista . Ind. 3241. 2025 (2023).	34 (32)	34 (33)
Kokenut syrjintää koulussa tai vapaa-ajalla, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista. Ind. 3242. 2025 (2023)	19 (24)	16 (22)
Kokenut syrjintää koulussa tai vapaa-ajalla, % ammattillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista. Ind. 3243. 2025 (2023)	19 (22)	17 (23)
Koulussa aikuisen tekemän kiusaamisen kohteeksi joutunut lukuvuoden aikana, % 4. ja 5. luokan oppilaista, 2025.	12 (9)	14 (11)
Koulussa aikuisen tekemän kiusaamisen kohteeksi joutunut lukuvuoden aikana, % 8. ja 9. luokan oppilaista, 2025.	15 (13)	19 (17)

Seurattavat indikaattorit –Lapset ja nuoret

Indikaattori	Pohjanmaan hyvinvointialue	Koko maa
Koulussa aikuisen tekemän kiusaamisen kohteeksi joutunut lukuvuoden aikana, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, 2025.	7 (6)	8 (7)
Koulussa aikuisen tekemän kiusaamisen kohteeksi joutunut lukuvuoden aikana, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, 2025.	9 (6)	11 (10)
SEKSUAALINEN VÄKIVALTA		
Kokenut seksuaalista kommentointia, ehdottelua, viestittelyä tai kuvamateriaalin näyttämistä vuoden aikana, % 4. ja 5. luokan oppilaista. ind.4888, 2025 (2023).	12 (12)	11 (11)
Kokenut seksuaalista koskettelua tai painostamista koskettamaan vuoden aikana, % 4. ja 5. luokan oppilaista. Ind. 4889, 2025 (2023).	5 (4)	4 (3)
Kokenut seksuaalista häirintää koulussa vuoden aikana, % 8. ja 9. luokan oppilaista, ind.4781, 2025 (2023).	5 (7)	6 (6)
Kokenut seksuaalista häirintää koulussa vuoden aikana, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, ind.4783, 2025 (2023).	1 (1)	2 (2)
Kokenut seksuaalista häirintää koulussa vuoden aikana, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista. Ind.4782, 2025 (2023).	2 (4)	4 (4)
Kokenut seksuaaliväkivaltaa vuoden aikana, % 8. ja 9. luokan oppilaista. ind.4941, 2025 (2023).	8 (10)	9 (9)
Kokenut seksuaaliväkivaltaa vuoden aikana, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista. ind.4942, 2025 (2023).	7 (8)	7 (8)
Kokenut seksuaaliväkivaltaa vuoden aikana, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, ind.4943, 2025 (2023).	8 (10)	9 (10)

Seurattavat indikaattorit –Lapset ja nuoret

Indikaattori	Pohjanmaan hyvinvointialue	Koko maa
Kokenut häiritsevää seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua vuoden aikana, % 8. ja 9. luokan oppilaista. ind.4938, 2025 (2023).	17 (28)	22 (29)
Kokenut häiritsevää seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua vuoden aikana, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista. Ind.4939, 2025 (2023).	17 (30)	22 (31)
Kokenut häiritsevää seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua vuoden aikana, % ammattillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opisekljoista. Ind.4940, 2025 (2023).	14 (23)	20 (26)
Kohtannut seksuaalista häirintää julkisessa tilassa vuoden aikana, % 8. ja 9. luokan oppilaista, 2025.	6 (19)	10 (14)
Kohtannut seksuaalista häirintää julkisessa tilassa vuoden aikana, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, 2025.	8 (15)	13 (17)
Kohtannut seksuaalista häirintää julkisessa tilassa vuoden aikana, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, 2025.	6 (10)	10 (13)
Kohtannut seksuaalista häirintää puhelimesta tai internetissä vuoden aikana, % 8. ja 9. luokan oppilaista, 2025.	12 (24)	15 (24)
Kohtannut seksuaalista häirintä puhelimesta tai internetssä vuoden aikana, % 8. ja . Luokan oppilaista, 2025.	12 (23)	15 (24)
Kohtannut seksuaalista häirintää puhelimesta tai internetissä vuoden aikana, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, 2025.	10 (20)	15 (22)
VÄKIVALTA		
Kokenut vanhempien tai muiden huoltapitävien aikuisten henkistä väkivaltaa vuoden aikana, % 4. ja 5. luokan oppilaista. ind.4891, 2023.	36	28

Seurattavat indikaattorit –Lapset ja nuoret

Indikaattori	Pohjanmaan hyvinvointialue	Koko maa
Kokenut vanhempien tai muiden huoltapitävien aikuisten henkistä väkivaltaa vuoden aikana, % 8. ja 9. luokan oppilaista . Ind. 4959, 2023.	36	30
Kokenut vanhempien tai muiden huoltapitävien aikuisten henkistä väkivaltaa vuoden aikana, % lukion 1, ja 2, vuoden opiskelijoista. Ind.4960, 2023.	35	31
Kokenut vanhempien tai muiden huoltapitävien aikuisten henkistä väkivaltaa vuoden aikana, % ammattillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista. Ind.4961, 2023.	29	23
Loukkantunut vanhempien tai muiden huoltavien aikuisten sanoista viimeisen vuoden aikana, % 4. ja 5. luokan oppilaista, 2025 (2023)	16 (24)	10 (14)
Loukkantunut vanhempien tai muiden huoltavien aikuisten sanoista viimeisen vuoden aikana, % 8. ja 9. luokan oppilaista, 2025 (2023)	28 (31)	20 (25)
Loukkantunut vanhempien tai muiden huoltavien aikuisten sanoista viimeisen vuoden aikana, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, 2025 (2023)	24 (31)	19 (26)
Loukkantunut vanhempien tai muiden huoltavien aikuisten sanoista viimeisen vuoden aikana, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, 2025 (2023)	20 (25)	15 (19)
Kokenut nöyryytystä tai joutunut häpeään vanhempien tai muiden huoltavien aikuisten toimesta viimeisen vuoden aikana, % 4. ja 5. luokan oppilaista, 2025 (2023)	10 (19)	10 (17)
Kokenut nöyryytystä tai joutunut häpeään vanhempien tai muiden huoltavien aikuisten toimesta viimeisen vuoden aikana, % 8. ja 9. luokan oppilaista, 2025 (2023)	13 (20)	11 (17)
Kokenut nöyryytystä tai joutunut häpeään vanhempien tai muiden huoltavien aikuisten toimesta viimeisen vuoden aikana, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, 2025 (2023)	11 (16)	9 (14)
Kokenut nöyryytystä tai joutunut häpeään vanhempien tai muiden huoltavien aikuisten toimesta viimeisen vuoden aikana, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, 2025 (2023)	10 (13)	8 (11)

Seurattavat indikaattorit –Lapset ja nuoret

Indikaattori	Pohjanmaan hyvinvointialue	Koko maa
Uhattu väkivallalla vanhempien tai muiden huoltavien aikuisten toimesta viimeisen vuoden aikana, % 4. ja 5. luokan oppilaista, 2025 (2023)	2 (2)	2 (3)
Uhattu väkivallalla vanhempien tai muiden huoltavien aikuisten toimesta viimeisen vuoden aikana, % 8. ja 9. luokan oppilaista, 2025 (2023)	3 (5)	4 (5)
Uhattu väkivallalla vanhempien tai muiden huoltavien aikuisten toimesta viimeisen vuoden aikana, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, 2025 (2023).	2 (3)	2 (3)
Uhattu väkivallalla vanhempien tai muiden huoltavien aikuisten toimesta viimeisen vuoden aikana, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, 2025 (2023).	3 (5)	3 (4)
Kokenut fyysistä uhkaa vuoden aikana, % 4. ja 5. luokan oppilaista, 2025 (2023)	13 (13)	15 (16)
Kokenut fyysistä uhkaa vuoden aikana, % 8. ja 9. luokan oppilaista. Ind. 3907, 2025 (2023).	12 (16)	15 (18)
Kokenut fyysistä uhkaa vuoden aikana, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista. Ind. 3926, 2025 (2023).	8 (8)	9 (10)
Kokenut fyysistä uhkaa vuoden aikana, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista. Ind. 3941, 2025 (2023)	11 (9)	13 (14)
Kokenut vanhempien fyysistä väkivaltaa vuoden aikana, % 4. ja 5. luokan oppilaista. Ind. 4890, 2025 (2023).	13 (17)	12 (16)
Kokenut vanhempien fyysistä väkivaltaa vuoden aikana, % 8. ja 9. luokan oppilaista. Ind. 4965, 2025 (2023)	9 (12)	9 (12)
Kokenut vanhempien fyysistä väkivaltaa vuoden aikana, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista. Ind. 4957, 2025 (2023).	6 (8)	5 (8)
Kokenut vanhempien fyysistä väkivaltaa vuoden aikana, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista. Ind. 4958, 2025 (2023).	6 (7)	5 (7)

Lähisuhdeväkivalta, työikäiset

- Työikäisten osuus, jotka kokevat fyysistä tai henkistä lähisuhdeväkivaltaa Pohjanmaan hyvinvointialueella, on hieman alhaisempi kuin maassa keskimäärin. Tämä koskee sekä naisia että miehiä.
- Samaan aikaan käy ilmi, että työikäiset naiset ovat edelleen selvästi miehiä useammin väkivallan kohteena, mikä heijastaa myös valtakunnallisesti näkyvää selvää sukupuolieroa.
- Ehkäisevää työtä tulee siksi jatkaa ja vahvistaa alueella toimivia toimenpiteitä, samalla kun kiinnitetään erityistä huomiota naisten kokemaan väkivaltaan.

Indikaattori	Pohjanmaan hyvinvointialue	Koko maa
Fyysistä tai henkistä lähisuhdeväkivaltaa kokeneiden osuus (%), 20-64 vuotiaat, ind.3281, vuonna 2024 (2022).	9 (7,6)	10,4 (8,2)
Päivittäisen elämänsä tuvattomaksi kokeneiden osuus (%), 20-64 vuotiaat, ind.5577, vuonna 2024 (2022)	3,8 (5,1)	4,8 (4,1)

Ikääntyneiden lähisuhde- väkivalta

- Ikääntyneiden osuus, jotka kokevat fyysistä tai henkistä lähisuhdeväkivaltaa Pohjanmaan hyvinvointialueella, on alhaisempi kuin maassa keskimäärin. Tämä koskee sekä naisia että miehiä.
- Samaan aikaan valtakunnallisesti näkyvä sukupuoliero säilyy – naiset ovat miehiä useammin väkivallan kohteena myös ikääntyneiden keskuudessa.
- Ehkäisevää työtä tulee siksi jatkaa ja vahvistaa alueella toimivia toimenpiteitä, samalla kun kiinnitetään erityistä huomiota ikääntyneiden naisten kokemaan väkivaltaan.

Indikaattori	Pohjanmaan hyvinvointialue	Koko maa
Fyysistä tai henkistä lähisuhdeväkivaltaa kokeneiden osuus (%), 65 vuotta täyttäneet, ind.3282, vuonna 2022.	2,4	3,6
Päivittäisen elämänsä tuvattomaksi kokeneiden osuus (%), 65 vuotta täyttäneet, ind.5578, vuonna 2024 (2022).	2,4 (2,0)	3,9 (4,6)

4. Rakenteet ja verkostot

Ehkäisevän päihdetyön ja lähisuhdeväkivallan johtaminen valtakunnallisesti

- Sosiaali- ja terveysministeriö (STM) johtaa työtä valtakunnallisella tasolla.
- Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL) kehittää ja ohjaa valtakunnallisesti yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa.
- Lupa- ja valvontavirasto ohjaa, suunnittelee ja kehittää yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa sekä tukee ehkäisevän päihdetyön toteuttamista ja kehittämistä.

Ehkäisevän työn rakenteet hyvinvointialueella

- **Pohjanmaan hyvinvointialueen hallitus** johtaa ja päättää strategisista linjauksista
- **HYTE-jaosto** vastaa terveyden ja hyvinvoinnin edistämisestä, mukaan lukien ehkäisevä päihdetyö
- **Sektorijohtajat** varmistavat, että työ integroidaan kunkin sektorin toimintaan
- **Sektorikohtaiset ohjausryhmät** Lapsille, nuorille ja perheille, työkäisille ja ikääntyneille – tukevat ja seuraavat toimenpiteitä
- **Moniammatilliset työryhmät** työskentelevät mielenterveyden, päihteiden, rahapelaamisen ja lähisuhdeväkivallan parissa eri ikäryhmissä
- **Yhteyshenkilöt ja koordinaattorit** koordinoivat työtä, seuraavat toteutumista ja raportoivat sektorijohtajille
- **Kolme alueellista poikkihallinnollista ryhmää**
Hyvinvointialueen, kuntien ja kolmannen sektorin yhteistyö vahvistaa eri toimijoiden välistä yhteistyötä ja ehkäisevää työtä alueellisesti

Pohjanmaan hyvinvointialueen hallitus

HYTE-jaosto

Sektorijohtajat

Lasten,nuorten ja
perheiden
toimialakohtainen
ohjausryhmä

Työkäisten
toimialakohtainen
ohjausryhmä

Ikääntyneiden
toimialakohtainen
ohjausryhmä

Moniammatilliset työryhmät

-psykkinen voimti, päihteet, rahapelaaminen ja lähisuhdeväkivalta

Lapset, nuoret, nuoret	Työkäiset	Seniorit
aikuiset 0-23 v.	24-64 v.	65 v. +
ja perheet		

Yhteyshenkilöt; ept- koordinaattori, lähisuhdeväkivalta koordinaattori ja psykkinen voimnin vastuuekilöt

Kolme alueellista poikkisektoriaalista työryhmää
Hyvinvointialue, kunnat ja kolmannen sektorin toimijat

Kuntien ehkäisevän päihdetyön rakenteet

Lakisääteinen toimielin, joka johtaa ja vastaa pitkäjänteisestä ja strategisesta työstä

Psyykkisen terveyden, päihteiden, rahapelaamisen ja lähisuhdeväkivallan
moniammatillinen työryhmä

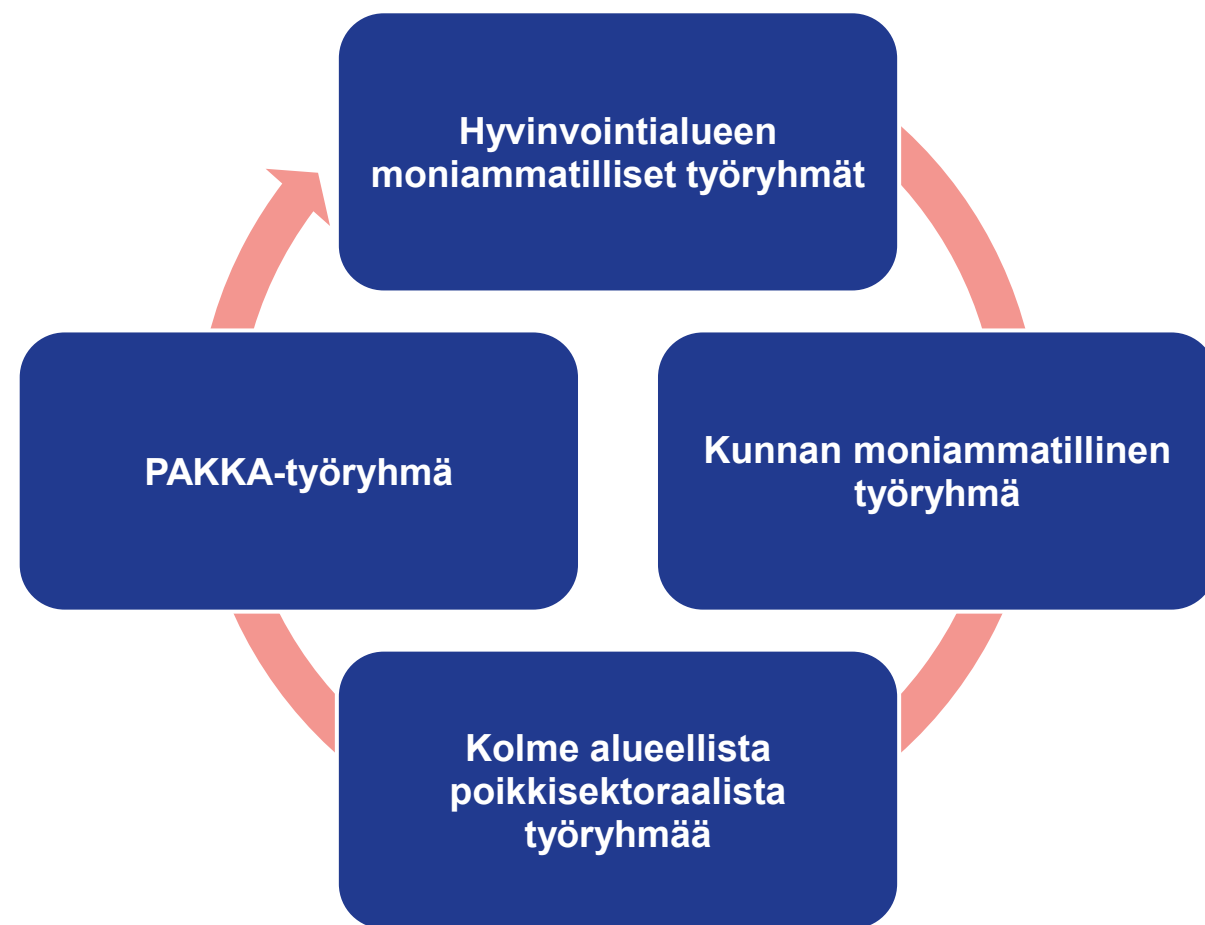
Ehkäisevän päihdetyön ja lähisuhdeväkivallan **vastuuhenkilö/t** koordinoi
ja seuraa työn toteutumista sekä raportoi lakisääteiselle toimielimelle vuosittain

Ehkäisevän päihdetyön ja lähisuhdeväkivallan **toimintasuunnitelma** ohjaa työtä

Kolme alueellista poikkihallinnollista työryhmää; hyvinvointialue, kunnat ja kolmannen
sektorin toimijat vahvistavat yhteistyötä ja ehkäisevää työtä alueellisesti

Ehkäisevän työn verkostot Pohjanmaalla

Verkostot Pohjanmaalla

Pohjanmaan ehkäisevät verkostot koostuvat eri työryhmistä, jotka kokoavat yhteen kuntien, hyvinvointialueen ja keskeisten yhteistyökumppaneiden toimijat. Verkostot muodostavat yhteisen rakenteen hyvinvoinnin edistämisen ja ennaltaehkäisevän työn kehittämiseksi, koordinoimiseksi ja tukemiseksi koko alueella.

Työryhmien tarkoituksena on:

- luoda yhtenäinen ja kestävä rakenne alueelliselle yhteistyölle
- jakaa tietoa, menetelmiä ja ajankohtaisia tarpeita eri toimijoiden kesken
- varmistaa, että ennaltaehkäisevä työ toteutuu yhdenvertaisesti kaikissa kunnissa
- vahvistaa työtä neljän teeman alueella: mielenterveys, päihteet, rahapelaaminen ja lähisuhdeväkivalta
- tukea alueellisen ehkäisevän suunnitelman toteuttamista yhteisen seurannan ja kehittämisen avulla

Verkostot muodostavat siten pitkäjänteisen tuen ennaltaehkäisevän työn toimeenpanolle, laadun varmistamiselle ja koordinaatiolle koko Pohjanmaalla.

Hyvinvointialue

Hyvinvointialueella toimii kolme ikäryhmittäistä ennaltaehkäisevää työryhmää (lapset, nuoret ja perheet, työikäiset ja ikääntyneet). Ryhmien tarkoituksena on koordinoita ja kehittää ennaltaehkäisevää työtä hyvinvointialueella.

Kunnat

Kunnilla on lain mukaan monialaiset ryhmät, jotka vastaavat paikallisen hyvinvoinnin ja ennaltaehkäisevän työn suunnittelusta, toteutuksesta ja seurannasta sektorirajat ylittäen.

Pakka-työryhmä

Alueellinen yhteistyöryhmä, joka vähentää alkoholiin ja tupakkaan liittyviä haittoja rakenteellisten ja paikallisten toimien kautta. Tavoitteena on vahvistaa vastuullista myyntiä ja anniskelua. Pakka-toiminta on käytössä Vaasassa, ja tavoitteena on laajentaa toiminta koko Pohjanmaalle

Alueelliset poikkihallinnolliset työryhmät

Kolme alueellista työryhmää, jotka kokoavat yhteen kunnat, hyvinvointialueen ja yhteistyökumppanit. Tarkoituksena on koordinoita, tukea ja yhdenmukaistaa ehkäisevää työtä koko Pohjanmaalla sekä tehostaa resurssien käyttöä.

Jokainen työryhmä työskentelee tämän suunnitelman tavoitteiden toimeenpanemiseksi.

5. Tavoitteet ja toimenpiteet 2026-2029

Tavoitteet ja toimenpiteet 2026–2029, rakenteet ja linjaukset

Tavoitteet	Toimenpiteet	Mittarit	Työnjako / vastuut
Ehkäisevän työn (päihteet ja lähisuhdeväkivalta) johtaminen, poikkihallinnollinen yhteistyö ja suunnittelu toteutetaan lain määräysten mukaisesti.	Kunta ja hyvinvointialue nimeävät: • ehkäisevän työn toimielimen, • poikkihallinnollisen yhteistyöryhmän, • ehkäisevän työn yhdyshenkilön. Kohta 1–3:n tehtäväkuva ja vastuualueet määritellään.	Nimetty vastuuyksikkö, yhteistyöryhmä ja yhdyshenkilö, KYLLÄ/EI. Dokumentoidut kokoukset ja suunnitelmat, KYLLÄ/EI. Kohta 1–3:n tehtäväkuva ja vastuualueet on määritelty, KYLLÄ/EI.	Hyvinvointialue Kunta
Ehkäisevä työ on osa terveyden ja hyvinvoinnin edistämistä kaikissa toimintaympäristöissä.	Ehkäisevä työ integroidaan kaikkiin toimialoihin selkeiden toimintamallien ja linjausten avulla. Tilanteen jatkuva seuranta ja raportointi omilla alueilla varmistetaan. Tavoitteet ja resurssit ovat osa strategisia asiakirjoja. Yhteistyötä tehdään sisäisten ja ulkoisten toimijoiden kanssa.	Ehkäisevä työ on integroitu kaikkiin toimialoihin, KYLLÄ/EI. Ehkäisevän työn suunnitelman jatkuva seuranta ja raportointi tehty, KYLLÄ/EI. Tavoitteet ja resurssit ovat osa strategisia asiakirjoja, KYLLÄ/EI.	Hyvinvointialue Kunta Yhdistykset/järjestöt Yritykset Seurakunnat
Rakennetaan vahvoja verkostoja terveydenhuollon, sosiaalihuollon, kuntien, järjestöjen ja yhdistysten sekä seurakuntien välille.	Otetaan käyttöön säännölliset verkostotapaamiset, joissa yhteiset tavoitteet, visiot ja vastuunjako määritellään. Luodaan alusta dialogille ja yhteistyölle. Rakennetaan suhteita koulutuksen ja osaamisen vaihdon kautta. Tuki yhdistyksille, jotka harjoittavat ehkäisevää toimintaa.	Järjestettyjen verkostotapaamisten määrä. Tavoitteet, visiot ja vastuunjako on määritelty, KYLLÄ/EI. Alusta dialogille ja yhteistyölle on luotu, KYLLÄ/EI. Koulutuksia ja osaamisen vaihtoa on toteutettu, KYLLÄ/EI. Avustuksia ja käytännön apua (esim. tiloja) on tarjottu yhdistyksille, KYLLÄ/EI.	Hyvinvointialue, alueellinen Kunta, paikallinen Yhdistykset/järjestöt Yritykset Seurakunnat

Tavoitteet ja toimenpiteet 2026–2029, rakenteet ja linjaukset

Tavoitteet	Toimenpiteet	Mittarit	Työnjako / vastuu
Vahvistamme ja ylläpidämme ammattilaisten osaamista päihteisiin, lähisuhdeväkivaltaan ja rahapelaamiseen liittyen, huomioiden eri ikäryhmät, läheiset sekä riskiryhmät.	Henkilöstölle tarjotaan täydennyskoulutusta, perehdytyskoulutusta ja näyttöön perustuvaa materiaalia.	Koulutusten ja koordinaatiopäivien määrä. Osallistujien määrä täydennyskoulutuksissa. Näyttöön perustuvat työkalut on otettu käyttöön, KYLLÄ/EI.	Hyvinvointialue Kunnat Yhdistykset/järjestöt
Stigma vähenee päihteiden käytön, rahapelaamisen ja lähisuhdeväkivallan osalta kaikissa ikäryhmissä.	Luodaan yhteinen strategia ja tavoitekuva, lisätään tietoa ja tietoisuutta ammattilaisten keskuudessa, käydään avoimia ja saavutettavia keskusteluja, vahvistetaan yhteistyöverkostoja, mukautetaan tuki ja palvelut yksilön tarpeiden mukaan, rakennetaan luottamusta tukitoimijoihin. Hyödynnetään kokemusasiantuntijoita ja positiivisia tarinoita ymmärryksen lisäämiseksi ja stigman vähentämiseksi.	Yhteiset strategiat ja tavoitekuvat on luotu, KYLLÄ/EI. Ammattilaisten tieto ja tietoisuus stigmasta on lisääntynyt, KYLLÄ/EI. Yhteistyöverkostoja on luotu, KYLLÄ/EI. Yksilöllistä tukea on tarjottu ja se on tavoittanut kohderyhmän, KYLLÄ/EI. (Määrä, osallistujat ja palaute) Tarinoiden määrä, kampanjoiden kattavuus, palautelomake tilaisuuden jälkeen.	Hyvinvointialue Kunta Yhdistykset/järjestöt Kokemusasiantuntijat Seurakunnat
Pohjanmaan hyvinvointialueella on rakenteet ja toimintamallit monialaiselle riskinarviointityölle (MARAK) väkivaltariskien arvioimiseksi ja turvasuunnitelmien laatimiseksi.	Perustetaan MARAK-ohjausryhmä, jossa on edustajia sosiaalihuollosta, terveydenhuollosta, poliisista ja kolmannelta sektorilta. Laaditaan ja otetaan käyttöön lähetekäytännöt MARAKiin kaikilta relevantilta toimijoilta. Varmistetaan ammattilaisten koulutus riskinarvioinnissa ja MARAK-prosessissa.	MARAK-rakenne perustettu (KYLLÄ/EI) MARAK-kokousten määrä vuodessa. MARAKissa käsiteltyjen asioiden määrä.	Hyvinvointialue Yhdistykset/järjestöt Poliisi

Tavoitteet ja toimenpiteet 2026–2029, lapset (0-12 vuotiaat) ja lapsiperheet

Tavoitteet	Toimenpiteet	Mittarit	Työnjako / vastuu
Lasten ja huoltajien tieto päihteiden, rahapelaamisen ja lähisuhdeväkivallan haitoista sekä niiden seurauksista on lisääntynyt.	Näyttöön perustettua, ikätasoista ja kulttuurisensitiivistä tietoa tarjotaan lapsille ja huoltajille yhteisten kampanjoiden, luentojen ja tapahtumien kautta. Tieto taloudesta sekä riski- ja suojaavista tekijöistä vahvistuu.	Kampanjoita, luentoja ja tapahtumia on järjestetty vuosittain, KYLLÄ/EI. (Määrä, osallistujat ja palaute). Kulttuurisensitiivistä tietoa on annettu lapsille ja huoltajille, KYLLÄ/EI	Hyvinvointialue Kunta Järjestöt ja yhdistykset (esim. PEPP, USM, FinFami, Avokki, FRIDA, rikosuhripäivystys).
Tuki vanhemmuudelle päihteisiin, rahapelaamiseen ja turvallisiin ihmissuhteisiin liittyvissä kysymyksissä.	Huoltajille tarjotaan työkaluja tunteiden, konfliktien ja keskustelujen käsittelyyn päihteistä, rahapelaamisesta ja turvallisista ihmissuhteista, esim. yhteisiä aktiviteetteja lapsille ja huoltajille. Luodaan verkostoja sosiaalisen tuen ja vanhempien välisen yhteistyön vahvistamiseksi, esim. keskusteluryhmiä eri teemoilla.	Työkaluja ja aktiviteetteja 0–6-vuotiaille on tarjottu/järjestetty, KYLLÄ/EI. Työkaluja ja aktiviteetteja 7–12-vuotiaille on tarjottu/järjestetty, KYLLÄ/EI. (Määrä, osallistujat ja palaute). Verkostotapaamisten määrä, osallistumisaste ja vanhempien kokemus tuesta.	Hyvinvointialue Kunta Järjestöt ja yhdistykset (esim. PEPP, USM, FinFami, Pelituki, Avokki, FRIDA). Hyvinvointialue Järjestöt, yhdistykset (esim. PEPP, USM, FinFami, Folkhälsan) ja seurakunnat.
Lasten tunne-elämän taidot vahvistuvat.	Näyttöön perustuvia menetelmiä sekä aktiviteetteja, jotka edistävät osallisuutta, luovuutta, tunteiden hallintaa ja sosiaalista vuorovaikutusta, järjestetään. Kiusaamisen ehkäisytyötä, mukaan lukien keskustelut ryhmäpaineesta.	Näyttöön perustuvia menetelmiä käytetään, KYLLÄ/EI. Ilmoita käytetyt menetelmät. Osallisuutta, luovuutta, tunteiden hallintaa ja sosiaalista vuorovaikutusta edistäviä aktiviteetteja on järjestetty, KYLLÄ/EI. Kiusaamisen ehkäisytyö ja tilannekartoitus on tehty, KYLLÄ/EI.	Hyvinvointialue Kunta Järjestöt, yhdistykset (esim. Barnavårdsföreningen, Drogfri ungdom, PEPP, USM, FinFami) ja seurakunnat. Hyvinvointialue Kunta Järjestöt ja yhdistykset (esim. PEPP, USM, Folkhälsan) ja seurakunnat.

Tavoitteet ja toimenpiteet 2026–2029, nuoret ja nuoret aikuiset (13-23 vuotiaat)

Tavoitteet	Toimenpiteet	Mittarit	Työnjako / vastuu
Tieto lisääntyy päihteiden käytön, digitaalisen pelaamisen ja rahapelaamisen haitoista sekä riskitekijöistä, jotka vaikuttavat omaan hyvinvointiin. Nuorten tieto lähisuhdeväkivallasta, rajoista, suostumuksesta ja terveistä ihmissuhteista lisääntyy.	Näyttöön perustettua ja kulttuurisensitiivistä tietoa tarjotaan nuorille, nuorille aikuisille ja huoltajille yhteisten kampanjoiden, luentojen ja tapahtumien kautta. Tieto taloudesta sekä riski- ja suojaavista tekijöistä vahvistuu.	Järjestettyjen kampanjoiden/luentojen/tapahtumien määrä. Näyttökerrat ja vuorovaikutus sosiaalisessa mediassa, verkkosivuilla ja muilla digitaalisilla alustoilla. Kulttuurisensitiivistä tietoa on annettu nuorille ja nuorille aikuisille, KYLLÄ/EI	Hyvinvointialue Kunta Järjestöt ja yhdistykset (esim. PEPP, USM, FinFami, KRIS-Pohjanmaa).
Nuorten ja nuorten aikuisten tunne-elämän taidot sekä psyykinen hyvinvointi vahvistuvat.	Tarjotaan tukea ja työkaluja, jotka edistävät itsetuntoa, itsetuntemusta ja tunteiden hallintaa. Tukea elämän siirtymävaiheissa (peruskoulu, toinen aste, pois kotoa muuttaminen), esim. mentorointiohjelmat, joissa vanhemmat nuoret ohjaavat nuorempia, elämönhallintakurssit.	Näyttöön perustuvia menetelmiä käytetään, KYLLÄ/EI. Kouluterveyskyselyn tuloksia on seurattu, KYLLÄ/EI. Sekä fyysisiä että digitaalisia kohtaamispaikkoja on luotu, KYLLÄ/EI. Osallistujien palaute.	Hyvinvointialue Kunta Järjestöt ja yhdistykset (esim. Psykososiala förbundet r.f., PEPP, USM, FinFami, Barnavårdsföreningen, Folkhälsan, FRIDA, Avokki, Drogfri ungdom, Nuorimieli). Hyvinvointialue Kunta Föregångarna Järjestöt ja yhdistykset.
Vanhemmille luodaan tukea ja sosiaalisia verkostoja.	Sosiaalisia verkostoja ja vanhemmuuden tukea luodaan tapaamisten avulla eri teemoilla, kuten: nuoren psyykinen kehitys, päihteet ja pelaaminen, vanhemmuus nuoruusiässä, turvalliset ihmissuhteet, miten ottaa päihteet ja pelaaminen puheeksi.	Vanhempaintapaamisia eri teemoilla on järjestetty, KYLLÄ/EI. (Tapaamisten määrä ja osallistujat, palaute).	Hyvinvointialue Kunta Järjestöt, yhdistykset (esim. PEPP, USM, FinFami, Folkhälsan) ja seurakunnat.
Merkityksellisiä vapaa-ajan aktiviteetteja luodaan.	Tarjotaan maksuttomia ja helposti saavutettavia liikunta-, kulttuuri- ja harrastustoimintoja tekemällä kohderyhmä osalliseksi tarjonnan valinnassa. Tarjotaan nuorille ja nuorille aikuisille digitaalisia ja fyysisiä päihteettömiä kohtaamispaikkoja, joissa on turvallisia ja positiivisia aikuisia.	Järjestetään kattavia maksuttomia aktiviteetteja, KYLLÄ/EI. Osallistujien määrä ja palaute. Nuorisotyön tilastoja Suomessa seurataan, KYLLÄ/EI. Sekä fyysisiä että digitaalisia kohtaamispaikkoja on luotu, KYLLÄ/EI. Osallistujien palaute.	Kunta Vapaa sivistystyö, järjestöt ja yhdistykset (esim. USM, FinFami, KRIS-Pohjanmaa) sekä seurakunnat. Kunta Järjestöt ja yhdistykset (esim. PEPP, USM, FinFami, KRIS-Pohjanmaa, Decibel, Mieli, Sekasin -chat) sekä seurakunnat.

Tavoitteet ja toimenpiteet 2026–2029, työikäiset (24-64 vuotiaat)

Tavoitteet	Toimenpiteet	Mittarit	Työnjako / vastuu
Aikuisten tieto päihteiden käytön, digitaalisen pelaamisen ja rahapelaamisen haitoista sekä lähisuhdeväkivallasta, riskitekijöistä ja avun saantimahdollisuuksista lisääntyy.	Näyttöön perustettua ja kulttuurisensitiivistä tietoa tarjotaan yhteisten kampanjoiden, luentojen ja tapahtumien kautta. Parantaa digitaalisen tiedon saavutettavuutta päihdehaittoihin, lähisuhdeväkivaltaan sekä haitalliseen digitaaliseen pelaamiseen ja rahapelaamiseen liittyvistä tuki- ja hoitopalveluista, mukaan lukien talousneuvonta.	Järjestettyjen kampanjoiden/luentojen/tapahtumien määrä. Näyttökerrat ja vuorovaikutus sosiaalisessa mediassa, verkkosivuilla ja muilla digitaalisilla alustoilla. Kulttuurisensitiivistä tietoa on annettu työikäisille, KYLLÄ/EI Digitaaliset tietopaketit tuki- ja hoitopalveluista helposti saatavilla, KYLLÄ/EI (käyttämäärä, palaute).	Kunta Hyvinvointialue Vapaa sivistystyö, oppilaitokset, työterveyshuolto, TE-palvelut/työllisyys, järjestöt, yhdistykset (esim. PEPP, USM, FinFami, KRIS-Pohjanmaa, Avokki, FRIDA, rikosuhripäivystys) sekä yritykset (apteekit) ja media. Kunta Hyvinvointialue Järjestöt ja yhdistykset (esim. USM, Kris-Pohjanmaa, Avokki, Nuorimieli).
Vahvistetaan läheisten mahdollisuuksia saada tukipalveluja.	Tarjotaan helposti saatavaa ja kulttuurisensitiivistä tietoa tukipalveluista läheisille.	Tieto tukipalveluista läheisille on helposti saatavilla, KYLLÄ/EI	Kunta Hyvinvointialue Järjestöt ja yhdistykset (esim. USM, Avokki, FRIDA, FinFami).
Kaikilla työpaikoilla on ajantasainen päihdeohjelma, ja on varmistettu, että henkilöstö on saanut säännöllisesti tietoa ohjelman sisällöstä sekä Pohjanmaan tuki- ja hoitopalveluista.	Työpaikka vastaa siitä, että päihdeohjelma päivitetään säännöllisesti. Esihenkilö käy työpaikan päihdeohjelman läpi henkilöstön kanssa kerran vuodessa. Henkilöstölle tarjotaan helposti saatavilla olevaa ja kulttuurisensitiivistä tietoa Pohjanmaan tuki- ja hoitopalveluista. Kiinnitetään huomiota lisääntyneeseen alkoholinkulutukseen ja rahapelaamiseen liittyviin riskeihin, erityisesti elämänmuutosten sekä eläkkeelle siirtymisen yhteydessä.	Päihdeohjelma päivitetään säännöllisesti, KYLLÄ/EI Päihdeohjelma käydään vuosittain läpi henkilöstön kanssa, KYLLÄ/EI Henkilöstölle on tarjolla helposti saatavilla olevaa ja kulttuurisensitiivistä tietoa Pohjanmaan tuki- ja hoitopalveluista, ja tieto päivitetään säännöllisesti, KYLLÄ/EI	Työnantaja ja HR Työterveyshuolto ja yhdistykset (esim. USM, työterveyslaitos)
Mahdollisuuksia merkityksellinen vapaa-ajan toimintaan luodaan.	Luodaan mahdollisuuksia kohtaamispaikoille terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi arjessa. Tarjotaan helposti saavutettavia liikunta-, kulttuuri- ja harrastustoimintoja matalalla kynnyksellä.	Kohtaamispaikkoja on järjestetty, KYLLÄ/EI (käytettävyys, uusien määrä, palaute). Aktiveettitarjonta työikäisille on olemassa, KYLLÄ/EI.	Kunta Vapaa sivistystyö, Hva, järjestöt ja yhdistykset (esim. USM, FinFami) ja seurakunnat. Kunta Järjestöt, yhdistykset (esim. USM, FinFami, Kris-Pohjanmaa, Föregångarna, A-kilta, Mahis) ja seurakunnat.

Tavoitteet ja toimenpiteet 2026-2029, Seniorit (65 vuotta täyttäneet)

Tavoitteet	Toimenpiteet	Mittarit	Työnjako / vastuu
Ikäihmisten tieto lääkkeiden, päihteiden käytön ja rahapelaamisen haitoista sekä lähisuhdeväkivallasta ja sen eri muodoista lisääntyä.	Näyttöön perustettua ja kulttuurisensitiivistä tietoa tarjotaan yhteisten kampanjoiden, esitteiden, digitaalisten kanavien, ryhmätoiminnan, luentojen ja tapahtumien kautta. Tieto tavoittaa sekä kotona asuvat että aktiiviset seniorit.	Vuosittain järjestettyjen kampanjoiden/luentojen/tapahtumien määrä Mahdollisuus antaa palautetta Kulttuurisensitiivistä tietoa on annettu lapsille ja huoltajille, KYLLÄ/EI	Kunta Hyvinvointialue Vapaa sivistystyö, järjestöt, yhdistykset (esim. USM, FinFami, Avokki, rikosuhripäivystys) ja seurakunnat sekä yritykset (apteekit) ja media
Varhainen tunnistaminen ja puuttuminen ikäihmisiin kohdistuvaan väkivaltaan ja päihteiden riskikäyttöön.	Asukkaille tiedotetaan väkivallan ja riskikäytön varhaisista merkeistä, siitä miten ottaa päihteet, rahapelaaminen ja väkivalta puheeksi sekä miten ohjata saatavilla oleviin tukipalveluihin.	Tietoa on jaettu asukkaille vuosittain, KYLLÄ/EI.	Hyvinvointialue Kunta Järjestöt ja yhdistykset Seurakunnat.
Eläkkeelle siirtyminen on turvallinen ja hyvinvointia edistävä.	Rakenteisia infotilaisuuksia eläkkeelle siirtyville tarjolla olevista osallistumis- ja tekemismahdollisuuksista. Eläkkeelle siirtymisen yhteydessä tarjottava digitaalinen tietopaketti, jonka sisältö tukee hyvinvointia (psykykkistä, fyysistä ja sosiaalista).	Osuus eläkkeelle siirtyneistä, jotka ovat osallistuneet infotilaisuuteen viimeisten 12 kuukauden aikana (palautelomake tilaisuuden jälkeen).	Kunta Hyvinvointialue, vapaa sivistystyö, järjestöt ja yhdistykset.
Omaisten roolia vahvistetaan. Omaisilla on edellytykset huomata ja toimia päihteiden riskikäytön ja haitallisen käytön sekä lähisuhdeväkivallan tilanteissa.	Kehitetään omaisille suunnattua informaatiomateriaalia siitä, miten tunnistaa tilanteita, miten ottaa asia puheeksi ja miten hakea apua – sekä puolisolle että itselle.	Materiaali on kehitetty ja helposti saatavilla, KYLLÄ/EI (omaisille annetaan mahdollisuus palautteeseen)	Hyvinvointialue Kunta Järjestöt ja yhdistykset (esim. USM, FinFami, KRIS-Pohjanmaa, Avokki, rikosuhripäivystys).
Tarjotaan merkityksellisiä aktiviteetteja toimintakyky huomioiden.	Luodaan mahdollisuuksia kohtaamispaikoille terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi arjessa. Tarjotaan ja tiedotetaan matalan kynnyksen liikunta-, kulttuuri- ja vapaa-ajan aktiviteeteista sekä vapaaehtoistyöstä.	Kohtaamispaikkoja on järjestetty, KYLLÄ/EI Aktiviteettitarjonta senioreille on olemassa, KYLLÄ/EI (osallistujamäärä, palaute)	Kunta Hyvinvointialue Vapaa sivistystyö, järjestöt, yhdistykset ja seurakunta. Kunta Vapaa sivistystyö, järjestöt ja yhdistykset.

Ehkäisevä työ kuuluu kaikille!

Ehkäisevä työ on investointi ihmisten terveyteen, turvallisuuteen ja elämänlaatuun. Yhteistyön, tiedon ja rohkeuden avulla voimme yhdessä luoda yhteiskunnan, jossa päihdeongelmat ja lähisuhdeväkivalta ehkäistään ennen kuin ne syntyvät.

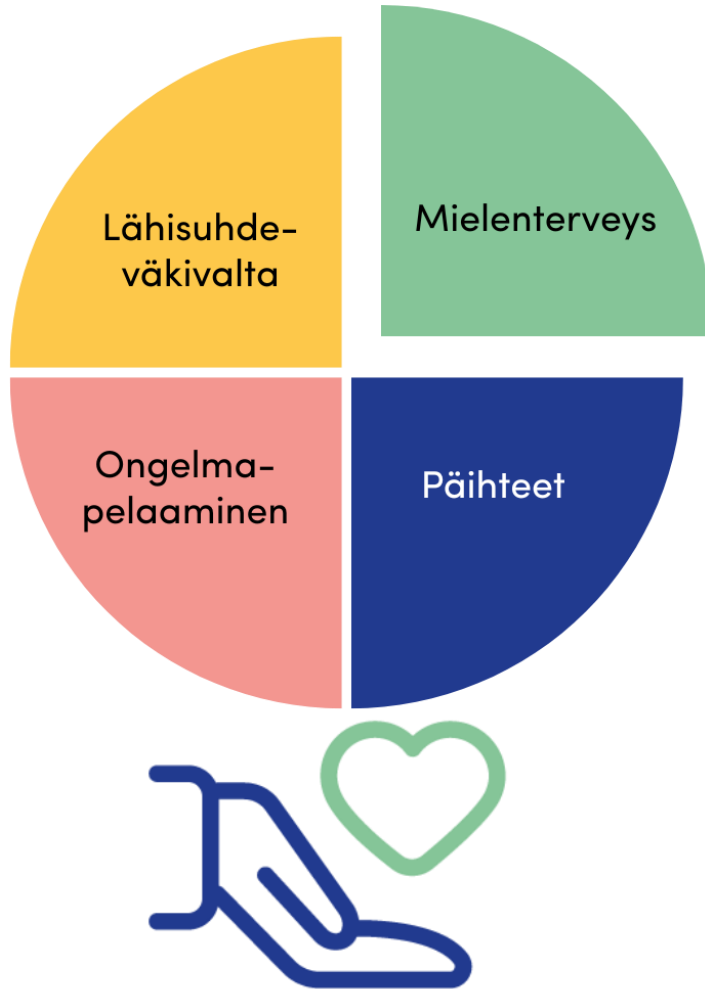
Tämä suunnitelma on elävä asiakirja – tuki yhteisille toimenpiteille ja muistutus siitä, että jokainen kohtaaminen merkitsee. Yhdessä rakennamme turvallisemman tulevaisuuden Pohjanmaan asukkaille.

Herrgård N. & Raiskinmäki P., 2026

Liite 1: Neljän tuulen toimintamalli

Ehkäisevä työ kuuluu kaikille

Neljän tuulen toimintamallin tavoitteena on ehkäistä:

- Mielenterveyden heikentämistä
- Päihdehaittoja
- Ongelmallista pelaamista
- Lähisuhdeväkivaltaa

Näitä ilmiöitä ehkäisemällä, ehkäisemme myös ilmiöihin liittyviä kuolemia kuin tapaturmakuolemat, itsemurhakuolemat, yliannostuskuolemat sekä perhesurmat ja väkivaltakuolemat.

Neljän tuulen toimintamalli on puheeksiotonmalli, jonka ajatus on, että jos ilmenee yksi neljän tuulen ongelmista, kartoitetaan myös muiden tuulien mahdollisuus.

Liite 2: Pohjanmaan kuntien ehkäisevän päihdetyön rakenteet

Kunta	Ehkäisevän päihdetyön lakisääteinen toimielin	Monialainen ryhmä, joka toteuttaa ehkäisevää päihdetyötä	Ehkäisevän päihdetyön yhteyshenkilö	Toimintasuunnitelma, joka sisältää ehkäisevän päihdetyön
Kruunupyö	Elämänlaatujaosto.	Ehkäisevän päihdetyön työryhmä.	Vapaa-ajan koordinaattori Hanna Aarnio.	Hyvinvointisuunnitelma ja strategia ehkäisevään päihdetyöhön.
Luoto	Hyvinvointipalvelujaosto.	Ehkäisevän päihdetyön työryhmä.	Hyvinvointipalvelujen johtaja Caroline Smedberg.	Hyvinvointisuunnitelma.
Pedersören kunta	Hyvinvointilautakunta.	Hyvinvointityön poikkisektorinen työryhmä.	Kuulttuuri- ja hyvinvointijohtaja Ulrika Stenmark.	Hyvinvointisuunnitelma.
Pietarsaari	Sivistys- ja hyvinvointilautakunta.	Hyvinvointityön poikkisektorinen työryhmä.	Liikunta- ja hyvinvointipalveluiden johtaja Fredric Portin.	Hyvinvointisuunnitelma.
Uusikarlepyö	Hyvinvointilautakunta.	Ehkäisevän päihdetyön työryhmä.	Hyvinvointipäällikkö Kiti Lindén.	Hyvinvointisuunnitelma.
Vöyri	Elämänlaatulauta-kunta.	Hyvinvointitiimi.	Hyvinvointijohtaja Heidi Nyman.	Hyvinvointisuunnitelma.
Mustasaari	Välfärdsutskottet.	Ehkäisevän päihdetyön työryhmä (lapset, nuoret ja aikuiset, ikääntyneet).	Ehkäisevän päihdetyön koordinaattori Hannah Skogström.	Ehkäisevän päihdetyön suunnitelma osana hyvinvointisuunnitelmaa.

Kunta	Ehkäisevän päihdetyön lakisääteinen toimielin	Monialainen ryhmä, joka toteuttaa ehkäisevää päihdetyötä	Ehkäisevän päihdetyön yhteyshenkilö	Toimintasuunnitelma, joka sisältää ehkäisevän päihdetyön
Vaasa	Kaupunginhallituksen hyvinvointijaosto.	Monialainen verkostoyhteistyö, hyvinvointisuunnitelman ryhmät, tarjontatyöryhmä, (Pakka) ja eri toimialoilla toimivat työryhmät.	Ehkäisevän päihdetyön toiminnanohjaaja Merja Huttunen-Metsi.	Hyvinvointisuunnitelma toimii myös ehkäisevän päihdetyön suunnitelmana sekä ehkäisevää päihdetyötä sisältävät suunnitelmat eri toimialoilla.
Laihela	Hyvinvointilautakunta.	Ehkäisevän päihdetyön työryhmä.	Hyvinvointipäällikkö Marikki Forell.	Hyvinvointisuunnitelma.
Maalahti	Vapaa-ajan lautakunta.	Effekt-ryhmä.	Nuoriso- ja vapaa-ajankoordinaattori Kristoffer Nykopp.	Vapaa-ajan toiminnan suunnitelma 2026-2029 (työn alla).
Korsnäs	Sivistyslautakunta.	Terveysten ja hyvinvoinnin edistämisen ohjausryhmä. Effekt-ryhmä yhdessä Maalahden kunnan kanssa.	Hyvinvointikoordinaattori Terese Lundén.	Hyvinvointisuunnitelma.
Närpiö	Vapaa-aika- ja vapaan sivistystyön lautakunta.	Kaupungin johtoryhmä.	Liikuntavastaava Ida Hautaoja.	Närpiön kaupungin hyvinvointisuunnitelma, ehkäisevän päihdetyön toimintasuunnitelma.
Kaskinen	Kaupunginhallitus.	Hyvinvointityöryhmä.	Hyvinvointi- ja henkilöstöpäällikkö Mari Hiltula.	Kaskisen kaupungin työntekijöiden päihdeohjelma.
Kristiinankaupunki	Hyvinvointilautakunta.	Poikkisektoraalinen päihteiden ehkäisevän työn työryhmä.	Hyvinvointijohtaja Emilia Mattsson-Nortamo.	Hyvinvointisuunnitelma.

Liite 3: Pohjanmaan hyvinvointialueen ja kuntien ehkäisevän päihdetyön johtamisen kypsyysanalyysin tulokset, 10/2025

Ehkäisevän päihdetyön kypsyysanalyysin yhteenveto

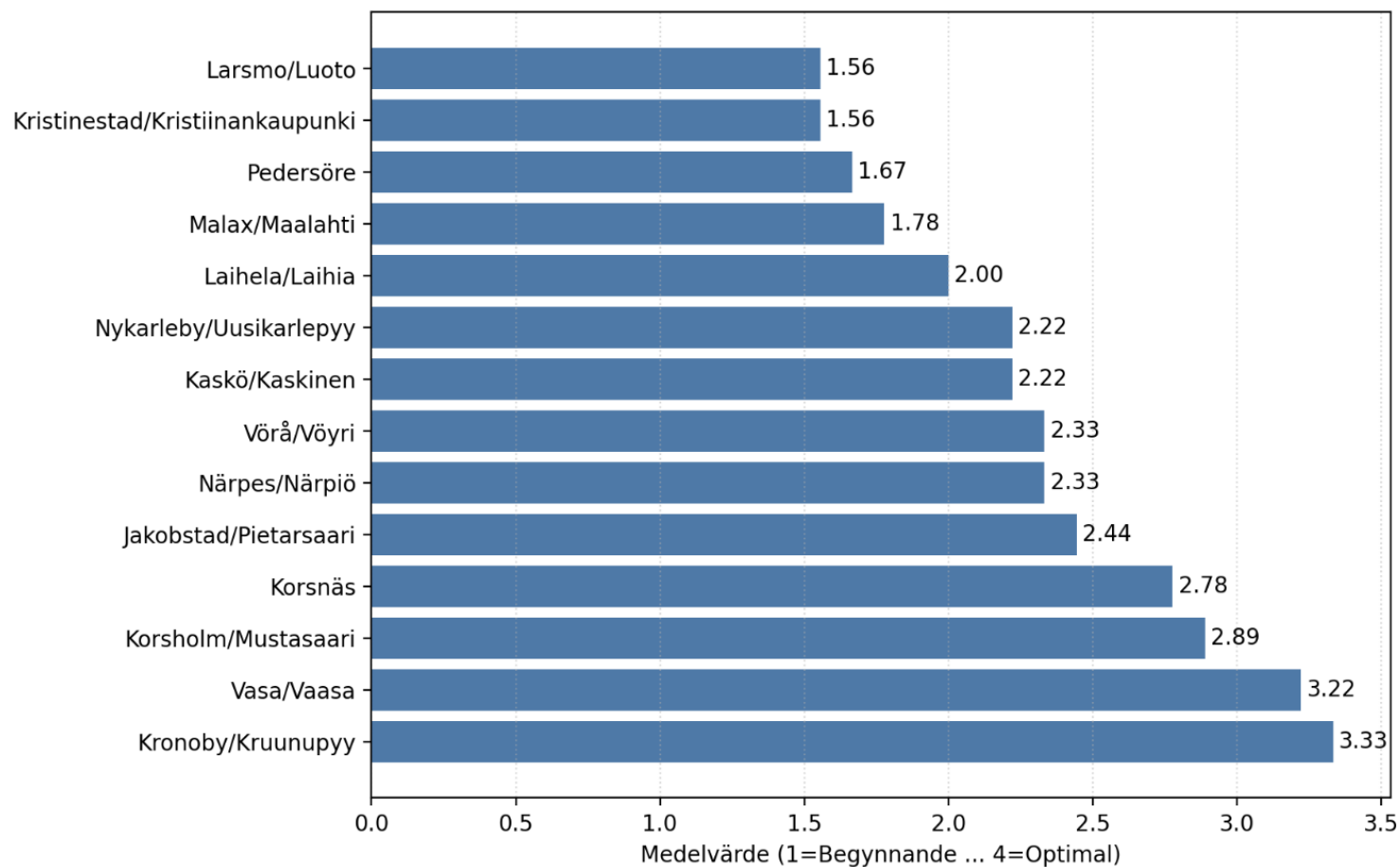
Pohjanmaan hyvinvointialue ja kunnat, 10/2025

Soveltaen: Harju-Kivinen, Raija (2021). Ehkäisevän päihdetyön tiedolla johtamisen hanke (EPTT), Keski-Suomen sairaanhoitopiiri.

✓	Alkava	Kehittyvä	Hyvä	Optimaalinen
1. Strateginen orientaatio	Luoto, Pedersöre, Maalahti, Kristiinankaupunki	Pietarsaari, Uusikarlepyy, Vöyri, Kaskinen, hyvinvointialue	Kruunupyy, Mustasaari, Laihia, Korsnäs, Närpiö	Vaasa
2. Tavoitteiden täsmällisyys ja mitattavuus	Luoto, Pedersöre, Laihia, Maalahti, Kristiinankaupunki	Uusikarlepyy, Vöyri, Närpiö, Kaskinen, hyvinvointialue	Kruunupyy, Pietarsaari, Mustasaari, Vaasa, Korsnäs	
3. Osallisuus toimintaa ohjaavan suunnitelman laadinnassa		Luoto, Pedersöre, Uusikarlepyy, Mustasaari, Laihia, Maalahti, Korsnäs, Kaskinen	Vöyri, Närpiö, Kristiinankaupunki	Kruunupyy, Pietarsaari, Vaasa, hyvinvointialue
4. Yhteistyö ja kumppanuudet		Luoto, Pedersöre, Pietarsaari, Uusikarlepyy, Korsnäs, Närpiö, Kaskinen, hyvinvointialue	Kruunupyy, Vöyri, Mustasaari, Laihia, Vaasa, Maalahti, Kristiinankaupunki	
5. Eriarvoisuuden huomiointi	Luoto, Pedersöre, Maalahti, Kristiinankaupunki	Uusikarlepyy, Vöyri, Laihia, Vaasa, Närpiö, hyvinvointialue	Kruunupyy, Pietarsaari, Mustasaari, Korsnäs, Kaskinen	
6. Riskien ja riskiryhmien tunnistaminen		Luoto, Pedersöre, Uusikarlepyy, Laihia, Maalahti, Närpiö, Kaskinen, Kristiinankaupunki, hyvinvointialue	Kruunupyy, Pietarsaari, Vöyri, Mustasaari, Vaasa, Korsnäs	
7. Tiedolla johtaminen	Pietarsaari, Laihia, Kristiinankaupunki	Luoto, Pedersöre, Vöyri, Maalahti, Närpiö, hyvinvointialue	Kruunupyy, Uusikarlepyy, Mustasaari, Vaasa, Korsnäs, Kaskinen	
8. Resurssit	Kristiinankaupunki, hyvinvointialue	Luoto, Pedersöre, Pietarsaari, Uusikarlepyy, Vöyri, Kaskinen	Mustasaari, Laihia, Vaasa, Maalahti, Korsnäs, Närpiö	Kruunupyy
9. Seuranta, arviointi ja raportointi	Luoto, Laihia, Maalahti, Kristiinankaupunki	Pedersöre, Pietarsaari, Vöyri, Närpiö, Kaskinen	Uusikarlepyy, Mustasaari, Korsnäs, hyvinvointialue	Kruunupyy, Vaasa

Keskimääräinen arvo kunnittain

Välmående genom livet. Hyvinvointia läpi elämän.

Österbottens välfärdsområde
Pohjanmaan hyvinvointialue